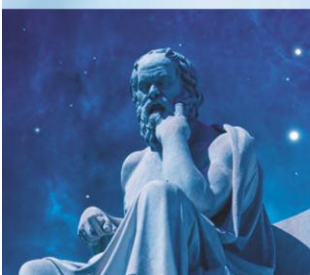

УНІВЕРСИТЕТ
ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

ГУМАНІТАРНИЙ ПРОСТІР НАУКИ: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

1 травня 2023 р.

Переяслав

№38

УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ
В ПЕРЕЯСЛАВІ

38 Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи»

1 травня 2023 року

Збірник наукових праць

Переяслав, 2023

Випуск 38 (1 травня 2023 р.)

«Humanitarian space of science: experience and prospects»: materials of the 38 scientific-practical. internet conf. (Pereiaslav, May 1, 2023). Pereiaslav, 2023. Vol. 38. 144 Pages.

EDITORIAL BOARD:

Kotsur V. – Rector of the Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, Doctor of History, Candidate of Political Sciences, Senior Researcher of the Department of National Minorities of the Institute of Political and Ethnonational Studies named after I.F. Kuras of the National Academy of Sciences of Ukraine, Associate Professor of Political Science of the Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav;

Kotsur V. – Doctor of History, professor, academician of the NAPS of Ukraine;

Ensenov K. – Candidate of History, senior researcher of the Institute of History of State KH MES of the Republic of Kazakhstan;

Lukashevych O. – Candidate of History, assistant professor of the Department of the Ukrainian History and Culture of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, General Director of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»;

Mambetnazarov A. – Doctor of Science, assistant professor of the Department of the Melioration and irrigated agriculture of the Nukus State Pedagogical Institute of the Tashkent State Agrarian University of the Republic Uzbekistan;

Haidaenko I. – Candidate of History, Scientific Secretary of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav», Secretary of Council of Young Scientists of the University;

Protsak T. – Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of Human Anatomy. M.G. Turkevych of the Higher State Educational Institution of Ukraine «Bukovynian State Medical University»;

Bova V. – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»;

Vovkodav S. – Head of the research sector «Space Museum» National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»;

Lukashevych Yu. – Senior lecturer of the Professional Education department of the Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav;

Levchenko L. – Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy and Social Anthropology named after Professor I.P. Stogniy of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav;

Yvashchenko A. – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Documentary Studies, Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav, Head of the Social and Humanitarian Department of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav;

Vovkodav V. – Junior research worked of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav», Executive Secretary.

ISSN 2523-4900

©HRYHORII SKOVORODA
UNIVERSITY IN PEREIASLAV

ЗМІСТ/СОДЕРЖАНИЕ/CONTENTS:	
СЕКЦІЯ: ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	
<i>Владислав Андрійчук, Олена Данилюк</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	8
<i>Дана Базилюк, Олена Данилюк</i> ЩОДО ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ	12
<i>Юлія Бандолько, Олена Данилюк</i> СОЦІАЛЬНІ ВИПЛАТИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ	16
<i>Анна Корх</i> РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ НАЦІЇ	21
СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА	
<i>Віталій Мошківський</i> МІЖНАРОДНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ СТЕЙБЛКОЇНІВ ТА ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ	24
<i>Рочева Ганна, Болдовська Катерина</i> ЕКОЛОГІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ	31
СЕКЦІЯ: КУЛЬТУРОЛОГІЯ	
<i>Наталія Цвях</i> ВІДНОВЛЕНІ РЕЛІКВІЇ ХІХ–ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ РЕСТАВРАЦІЇ ЖИВОПИСНИХ ХОРУГВ З ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАПОВІДНИКА «ЗАМКИ ТЕРНОПІЛЛЯ»)	35
<i>Оксана Ястремська</i> «ВІНОК – ТРАДИЦІЙНИЙ ГОЛОВНИЙ УБІР» (НА МАТЕРІАЛАХ ФОНДОВОЇ КОЛЕКЦІЇ НМНАПУ)	41
СЕКЦІЯ: МЕДИЦИНА	
<i>I. Kryvetska, K. Khovanets</i> PATHOGENETIC FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF EPILEPSY	51
<i>Tetiana Protsak, Olha Zabrodska, Daria Anokhina</i> MORPHOLOGICAL CHANGES OF THE GALLBLADDER	56
<i>Tetiana Protsak, Olha Zabrodska, Daria Anokhina</i> FEATURES OF INTESTINAL TUBE EMBRYOGENESIS	60
СЕКЦІЯ: МИСТЕЦТВО	
<i>Ніна Атаманчук, Ангеліна Крижека</i> АРТ-ТЕХНІКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗВО	64
<i>Оксана Брегін</i> УКРАЇНСЬКЕ ПИСАНКАРСТВО В ІСТОРІОГРАФІЇ	69
<i>Наталія Мендерецька</i> ТВОРЧА ПРИРОДА ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СУЧАСНІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	74
СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА	
<i>Ольга Внучкова, Ірина Романюк</i> СУЧАСНА МОДЕЛЬ УРОКУ-ДІАЛОГУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	77

ПЕДАГОГІКА

УДК 377.1/352

*Ольга Внукова, Ірина Романюк
(Київ, Україна)***СУЧАСНА МОДЕЛЬ УРОКУ-ДІАЛОГУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ
(ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

У статті розглянуто використання моделі уроку-діалогу під час підготовки фахівців у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Здійснено порівняння традиційного уроку-діалогу та уроку-диспуту. Представлено опис методичної розробки та досвід проведення уроку-діалогу з дисципліни «Художнє проєктування виробів» на тему: «Ілюзії зорового сприйняття».

Ключові слова: *заклад професійної (професійно-технічної) освіти, здобувач освіти, урок-діалог, урок-диспут, методична розробка.*

**MODERN LESSON-DIALOGUE MODEL IN VOCATIONAL
EDUCATION INSTITUTIONS**

The article examines the use of the lesson-dialogue model during the training of specialists in the field of professional (vocational and technical) education. A comparison of the traditional lesson-dialogue and the lesson-dispute was made. A description of methodological development and the experience of conducting a lesson-dialogue from the discipline «Artistic design of products» on the topic: "Illusions of visual perception" are presented.

Key words: *institution of professional (vocational and technical) education, student of education, lesson-dialogue, lesson-dispute, methodical development.*

Сьогодні під час війни професійна (професійно-технічна) освіта (П(ПТ)О) є потужним тилом, де готуються не тільки кваліфіковані кадри для різних сфер, а і шиється одяг для військових, ремонтується техніка тощо. Система П(ПТ)О підтримує реальну зайнятість населення, чим стимулює розвиток економіки, що дуже важливо під час війни та у період відбудови.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) учні здобувають певну робітничу кваліфікацію або освітній ступінь молодшого бакалавра. Сучасні зміни у П(ПТ)О найперше стосуються аспектів стандартизації, комп'ютеризації, але дещо послабленою є увага до проведення уроків. Це посилює пасивність та неухважність учнів на уроках, небажання навчатися, послаблює інтерес до навчальних предметів. Підвищенню якості освіти у ЗП(ПТ)О може сприяти розробка нових технологій побудови сучасного уроку. Дидактику професійної освіти досліджували: Г. Васянович, В. Онищенко, А. Нікуліна, І. Сілаєва, С. Шевчук, В. Кулішов, Т. Рейзенкінд та ін. Та все ж на сучасні уроки у закладах ЗП(ПТ)О та їх особливості звернено не достатньо уваги. Тому ми поставили за мету дослідити сучасну модель уроку-діалогу у ЗП(ПТ)О та розробити методику проведення уроку-діалогу. Нами були використані такі методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, спостереження, моделювання.

Саме урок є основною формою навчання у ЗП(ПТ)О. У дидактиці під уроком розуміють одиницю освітнього процесу, чітко обмежену часовими рамками, планом роботи та складом учнів. Стосовно процесу навчання урок відіграє інтегруючу роль, оскільки відображає та поєднує такі його компоненти, як мета, зміст, методи, засоби навчання, взаємодію вчителя та учнів [7, с. 4]. А. Нікуліна, І. Сілаєва, С. Шевчук, В. Кулішов розробили типологію уроків з професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки [3; 8].

У педагогічній літературі останнім часом відмічені спроби розробити певні вимоги та підходи, здатні забезпечити перетворення навчання у ЗП(ПТ)О з процесу засвоєння знань та вмінь на процес розвитку особистості. Серед них виділяємо найбільш важливі: 1) навчання повинне мати характер навчально-пізнавальної діяльності учнів, в результаті якої не просто засвоюються знання, вміння та навички, а набуваються якості особистості; 2) здобувач освіти повинен перетворитися з об'єкта на суб'єкт навчання, тобто стати співатором освітнього процесу, що передбачає активність в організації і проведенні заняття, особисту зацікавленість у досягненні позитивних результатів; 3) педагог на уроці виступає не інформаційним джерелом для учня, а організатором, керівником і його помічником у пізнавальному процесі. Процес навчання має бути організований так, щоб кожен учень відчував себе суб'єктом пізнання та діяльності, міг повноцінно проявити себе творчою особистістю, сприяв формуванню в учнів «передусім механізмів самонавчання і самовиховання з врахуванням максимального включення індивідуальних здібностей кожного учня» [2, с. 55].

Технології конструювання уроків є різноманітними: 1) структура особистісно орієнтованого уроку (за С. Подмазіним); 2) структура уроку за діяльнісним підходом (за І. Корбаковою, Л. Терьошиною); 3) технологія побудови уроку як цілісного творчого процесу (за О. Митником); 4) технологія побудови уроку, спрямованого на розвиток критичного мислення (за Джenni Л. Стіл, Куртіс С. Мередит, Чарльз Темпл); 5) організація уроку на засадах компетентісно-діяльнісного підходу; 6) організація уроку за моделлю «урок-діалог» (за І. Зязюном) [5].

Характеристики уроку-діалогу розкриті І. Зязюном, Л. Крамушенко, І. Кривонос та ін. [4, с. 273-274]. Без діалогу неможливий жоден урок, адже він є формою реалізації будь-якої бесіди, опитування, узагальнення. Діалог, як розмова між двома або кількома особами, виступає важливим змістовим і діяльнісним компонентом сучасних уроків. Уживаючи термін "уроки-діалоги", маємо на меті проведення всього уроку у діалозі, як основній формі побудови діяльності учнів та педагога на інтерактивній основі. Але не варто розуміти діалог під час уроку як запитання та відповіді на них. Це спрощений підхід. Діалог є формою спілкування, побудованій на активній взаємодії та порозумінні його учасників. Особливостями такого спілкування є: стимулювання самостійних суджень учнів; опора на їхній життєвий і читацький досвід; розгорнутий обмін думками, репліками, враженнями від прочитаного; короткі дискусії. Діалог передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу самих себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії [6, с. 16]. Діалог виключає протистояння. Увага зосереджується на позитивних моментах у позиції інших. Педагог під час уроку-діалогу виступає в ролі організатора освітнього процесу, лідера. Основні функції педагогічного

діалогу полягають у передачі інформації, соціального досвіду, культурної спадщини.

Навчання під час уроку-діалогу передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне розв'язання проблем. Наприклад, група може розділитися на підгрупи, які отримують завдання та деякий час на виконання. Потім представники кожної підгрупи презентують результати виконаних завдань. Може бути сформована узагальнена відповідь. Якщо завдання були однаковими, то може виникнути диспут у разі розбіжностей у відповідях. Вважаємо, що урок-диспут може розглядатися, як різновид уроку-діалогу, який має відмінності в елементах технології побудови уроку (табл. 1). Ми порівняли елементи побудови уроку-діалогу [4, с. 276] та уроку-диспуту.

Таблиця 1.

Відмінності в організації «уроку-діалогу» і «уроку-диспуту»

<i>Елементи уроку</i>	<i>Модель «уроку-діалогу»</i>	<i>Модель «уроку-диспуту»</i>
Мета уроку, її спрямування	Розвиток інтелектуального, творчого потенціалу учнів засобами вивчення основ наук. Збагачення учнів знаннями, розвиток умінь, навичок, формування ставлення до знань як передумови їхнього особистісного розвитку і становлення	Розвиток творчого мислення учнів, обговорення, обмін думками, висвітлення своїх позицій з метою правильного розв'язання суперечливого питання
Завдання, професійна позиція	Створення умов для активного навчання учнів, реалізації ними власного творчого потенціалу, потреб особистісного розвитку. Особистісна позиція у спілкування з учнями, орієнтація їх на співпрацю, довіра до учнів; зосередженість на учнях, вияв щирої зацікавленості в їхньому зростанні	Суперечка з метою глибше й ґрунтовніше розібратися в обговорюваних питаннях
Головний механізм педагогічного керівництва навчання	Орієнтація на контактну взаємодію з учнями, опертя на їх інтереси, досвід, потреби; рефлексивне керування пізнавальною діяльністю учнів, що будується на відтворенні вчителем поведінки, стану, характеру діяльності учнів на уроці з наступним коригуванням навчального процесу на підставі врахування отриманої інформації	Виховує самостійність суджень учнів, розширює кругозір, вчить глибоко і усебічно аналізувати й оцінювати поставлені проблеми
Характер пізнавальної діяльності,	Активна пізнавальна діяльність. Готовність до самостійної роботи, вияву ініціативи, творчості,	Формування моральних, вольових якостей, оскільки учні

позиція учня	можливість бути рівноправним суб'єктом навчання, впливати на характер власної пізнавальної діяльності, вияв свого ставлення до набутих знань, використання їх як інструменту розв'язання практичних завдань; співпраця з учителем	вчать доводити свої переконання, а також опановують уміння слухати опонента. Виховання витримки, дисциплінованості, почуття такту
Оцінюван ня навчан ня	Формування оцінки рівня знань і вмінь учнів з урахуванням докладених ними зусиль, індивідуальних особливостей, рівня особистісного зростання; мета оцінювання – не тільки контроль, а й заохочення учнів до самопізнання, самооцінювання, самонавчання	Ігнорування творчих особистостей, припинення ініціативи

Організація навчально-пізнавальної діяльності за діалоговою моделлю сприяє розвитку критичного та логічного мислення, формуванню навичок активного слухання та вмінь висловлювати й аргументовано відстоювати власну думку. Урок-диспут ще більше задовольняє вищеперераховані задачі.

Нами було підготовлено методична розробку уроку-діалогу для здобувачів професійної освіти ступеня фахового молодшого бакалавра з дисципліни «Художнє проектування виробів» на тему: «Ілюзії зорового сприйняття». Визначено мету уроку: сформувати в учнів знання про зорові ілюзії в одязі; розвинути творче мислення; виховати допитливість, зокрема, щодо зорових ілюзій. Для формування мотивації до вивчення нового матеріалу використовуємо вислови: «Насправді все інакше, ніж насправді» (Антуана де Сент-Екзюпері), «В житті не завжди те, що ми відчуваємо чи бачимо, є таким» та дискутуємо під час їх обговорення. Також учням пропонується притча про мотивацію та питання до її обговорення.

Для актуалізації опорних знань здобувачів освіти організовується гра «Хто далі». Учні стають у шеренгу та по-черзі починають давати відповіді на запропоновані педагогом запитання. Відбувається прямий діалог викладача і учня. Якщо відповідь правильна, учень робить крок вперед. Виграє той хто якомога далі просунеться вперед.

На початку етапу формування нових знань здобувачам освіти була доведена загальна навчальна проблема, та кожному – питання, що вимагає роздумів. Моделюючи костюм, художник-модельєр намагається підкреслювати природні переваги статури людини і замаскувати її вади. Для цього він вдається до використання властивостей зорових ілюзій. Ілюзія – це оманливе сприйняття дійсності. У моделюванні одягу застосовують здебільшого фізіологічні та психологічні ілюзії. Здобувачам освіти пропонуються до обговорення та дискусії картки, які ілюструють ілюзії, що виникають при зоровій оцінці довжини відрізків та взаємно перпендикулярних відрізків, ілюзії контрасту фігури на певному тлі, сприйняття діаметрів кіл, маскуванню фігури тлом, ілюзії сприйняття фігур із горизонтальними і

вертикальними лініями, ілюзії глибини Гібсона тощо. Кожна картка стає предметом дискусії, що є пошуковим методом одержання нових знань.

На наступному етапі уроку здобувачі освіти вивчають основні зорові ілюзії, які важливі у моделюванні одягу: переоцінки вертикалі, заповненого простору, переоцінки гострого кута, контрасту, асиміляції, смугастої тканини, психологічного відволікання тощо. Учням пропонується опис даних ілюзій і вони мають їх зобразити, розділившись у групи та обговорюючи результат. Кожна група презентує ілюстрації до ілюзії у формі дискусії з іншими групами.

Закріплення нових знань відбувається за допомогою гри «Ілюзія». Її зміст полягає в тому, що учні отримують картки-завдання, на яких розміщені різні зображення, які треба пояснити з точки зору створення ілюзій сприйняття. Відповіді оцінюються від 0 до 2 балів. До оцінювання залучаються учні по черзі, що сприяє їх взаємодії у розгляді карток. У кінці уроку – прийом самооцінювання «Закінчи речення» (Я під час уроку дізнався..., Я зрозумів..., Я зацікавився...). Варто, щоб здобувачі освіти самі придумали домашнє завдання, наприклад, використовуючи інтернет-ресурси, журнали мод підібрати моделі одягу до кожного явища зорового сприйняття. Якщо виникне дискусія щодо змісту завдання, можна послухати аргументацію сторін і визначити різне завдання для груп чи осіб.

Досвід проведення уроку за даною методикою, а також інших уроків-діалогів засвідчив, що здобувачі освіти під час уроків-діалогів мають: 1) підвищену мотивацію до опанування знаннями та вміннями; 2) активнішу власну пізнавальну діяльність; 3) відповідальність за результати діяльності; 4) бажання застосовувати знання на практиці; 5) продуктивну взаємодію з іншими учасниками освітнього процесу; 6) можливість реалізації творчого потенціалу; 7) шире зацікавлення у саморозвитку; 8) довіру до педагога; 9) досвід роботи в команді; 10) задоволення від спільної роботи під час уроку; 11) відчуття успіху. Створення ситуації успіху в процесі навчання має вплив не тільки на якість здобутих компетентностей майбутніх фахівців, а й на подальше їх життя та становлення як професіоналів [1, с. 37].

Отже, сучасний урок у ЗП(ПТ)О має бути уроком-діалогом для підвищення якості професійної освіти. Адже ринок праці висуває вимоги не тільки до професійної компетентності випускників ЗП(ПТ)О, а і до їх комунікативних якостей, активної життєвої позиції, готовності до самовдосконалення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Внукова О. Забезпечення ситуації успіху студентів як прояв педагогічної майстерності викладача. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*: зб. наук. праць. Вип. 30 (40). Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. С. 35–38.
2. Зязюн І., Сагач Г. Краса педагогічної дії: навч. посіб. Київ: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
3. Нікуліна А., Сілаєва І., Шевчук С. Сучасний урок в професійній школі: проєктування, організація, аналіз: метод. посіб. Донецьк: ДПО ІПП. 2008. 160 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, та ін.; за ред. І. А. Зязюна. Київ: Вища шк., 1997. 349 с.

5. Проектування та проведення уроку в початкових класах на засадах компетентнісного (діяльнісного) підходу» / упор.: Дрожжина Т. В., Гезей О. М. Харків: Видав. група «Основа», 2014. 127 с. URL: <http://ukped.com/statti/teorija-navchannja/6443-tekhnologiyi-konstruuvannya-uroku.html> (дата звернення: 21.04.2023).

6. Сиротенко Г. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання. Х.: Видав. група «Основа», 2003. 80 с.

7. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / за ред. О. І. Пометун. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

8. Шевчук С., Кулішов В. Дидактика професійної освіти: практикозорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.